

Исследуются некоторые методологические подходы к вопросу об интерпретации гражданского общества как общества информационного, доказывается диалектическая взаимосвязь между ними.

Ключевые слова: реформирование общества, гражданское общество, институты гражданского общества, информационные отношения, информационное общество.

Kostecka T. A. Civil society and informative society: conceptual and normative aspects of the interrelation

This article reviews the main conceptual bases of development of civil society in Ukraine as an information society; in the context of the new paradigm of national constitutionalism, the areas of such bases improvement are specifying.

The current issues of Ukrainian civil society formation, its actual state and perspectives are exploring in conditions of democratic movement to the European standards.

The number of problems, without the proper development and solution of which cannot be its effective functioning.

It points to the necessity to improve the mechanisms of constitutional and legal regulation of civil society's major institutions.

It emphasized that the parameters of modern civil society and its perspectives are inseparable from the construction in Ukraine full information society.

Some methodological approaches to the interpretation of civil society as an information society are offering. The dialectical interrelation between these institutions are substantiated.

Key words: society transformation, civil society, civil society institutions, informational relations; informative society;

УДК 342

В. О. АНТОНОВ,

кандидат філософських наук

**ЗБРОЙНІ СИЛИ УКРАЇНИ ЯК НАЙВАЖЛИВІШИЙ ГАРАНТ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ
УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ**

Збройна агресія Російської Федерації проти нашої країни переконливо засвідчила, що в гарантуванні системи забезпечення національної безпеки Української держави найважливіша роль відводиться такому суб'єкту, як Збройні Сили України. Міністерство оборони України як центральний орган виконавчої влади спеціальної компетенції забезпечує проведення в життя державної політики у сфері оборони і який покликаний гарантувати захист України від зовнішньої збройної агресії (ст. 17 Конституції України) [1, с. 6].

Україна, виходячи із необхідності забезпечення власної *воєнної безпеки* та оборони, усвідомлюючи свою відповідальність у справі підтримання міжнародної стабільності, як суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава, має Збройні Сили із необхідним рівнем їх бойової готовності та боєздатності. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про Збройні Сили України» Збройні Сили України – це військове формування, на яке відповідно до Конституції України покладаються оборона України, захист її суверенітету, тери-

торіальної цілісності й недоторканності. Аналізуючи даний закон, а також Закон України «Про оборону України», можна виділити такі *завдання* ЗС у забезпеченні національної безпеки, як:

- відсіч та запобігання збройній агресії та збройному конфлікту;
- здатність до переведення на воєнний стан;
- ліквідація збройного конфлікту;
- забезпечення готовності населення і території держави до оборони;
- забезпечення національних інтересів;
- реалізація власної воєнної політики;
- формування та реалізація воєнної, воєнно-економічної, військово-технічної та військово-промислової політики держави.

У політичній та інформаційній сферах збройний напад Російської Федерації на Україну називають різними термінами, такими як: «гібридна війна», «неоголошена війна», «дивна війна», «прихована війна», «таємна війна», «спливаюча війна», «нестандартна війна», «нелінійна війна», «напіввійна», «війна керованого хаосу» тощо. Можливо, такий підхід є спробою словесно відобразити специфіку розв'язаної Росією війни, яка за методами свого ведення відрізняється від традиційних класичних війн. А можливо, це спосіб уникнути використання точного і юридично вивіреного терміна «агресивна війна».

З оглядну на масштабний і складний комплекс проблем, які виникли внаслідок російської збройної агресії проти Української держави, захист її національних інтересів має здійснюватися на підставі розуміння того, що Росія веде проти України тотальну війну, війну на знищення української державності, української нації та вестиме її навіть після зупинення застосування збройних сил, продовжуючи гуманітарну агресію, спрямовану на руйнацію України як такої держави «мирними» засобами. Слід зазначити, що і в майбутньому залишатимуться реальними перспективи нових військових загроз Українській державі з боку Російської Федерації, оскільки сам зміст антиукраїнської ідеології зовнішньої політики Росії визначає і її стратегічну мету, яка передбачає тотальне знищення України як суб'єкта міжнародного права та геополітичної реальності.

Витоки фашистської ідеології, яка опанувала сучасну російську ментальність, сягають середини 90-х років XX ст., напрацьовані відомим ідеологом О. Дугінім. Вони набули практичного втілення у геополітичній доктрині Росії, де, зокрема, зазначається, що «суверенитет Украины представляет собой настолько негативное для русской геополитики явление, что в принципе легко может спровоцировать вооруженный конфликт... Существование Украины в нынешних границах и с нынешним статусом «суверенного государства» тождественно нанесению чудовищного удара по геополитической безопасности России, равнозначно вторжению на ее территорию» [2].

За цих обставин, ефективним механізмом захисту Української держави від російської агресії має стати тотальна мобілізація українського суспільства, усіх ресурсів держави для відсічі як збройній, так і гуманітарній агресії з боку Російської Федерації.

Слід також зазначити, що оборонна політика формується на основі загальної політики держави і пов'язана насамперед зі створенням, розвитком і вико-

ристанням Воєнної організації для відсічі та запобігання збройній агресії та збройному конфлікту з метою захисту національних інтересів.

Імперативом в оборонному будівництві Воєнної організації Української держави є розвиток її Збройних Сил, а, за необхідності – їх реформування. Головним завданням у цьому контексті постає прогноз основних воєнно-політичних тенденцій у світі та навколо кордонів Української держави, оцінка реальних і потенційних загроз національним інтересам України, обґрунтування показників економічного розвитку країни на середньострокову та довгострокову перспективу для визначення очікуваних оборонних бюджетів [3, с. 216].

Розробка, формування та реалізація оборонної політики України на початку XXI ст. здійснюється в доволі складних умовах воєнно-політичної і воєнно-стратегічної обстановки та під впливом цілої низки зовнішніх і внутрішніх викликів та загроз.

Сучасна воєнно-політична обстановка у світі формується під впливом швидкоплинних змін, що відбуваються у системі міжнародних відносин, і їй притаманні суперечності, що спричинені розбіжностями національних інтересів, цілей, позицій держав стосовно шляхів і способів вирішення глобальних, регіональних та внутрішніх проблемних питань.

Розглядаючи стан сучасної військово-політичної обстановки у світі, необхідно зазначити, що вона є динамічною і розвивається під впливом певних тенденцій:

- формування системи багатополярних відносин, установа нового балансу сил та інтересів;

- посилення суперечностей між провідними центрами сили щодо поділу сфер впливу;

- зростання взаємної залежності провідних держав в умовах глобалізації, посилення впливу провідних міжнародних корпорацій, загострення боротьби за природні ресурси, використання енергетичного чинника для досягнення політичних цілей;

- зниження дієвості заходів, що застосовуються для запобігання та врегулювання криз і воєнних конфліктів провідними міжнародними організаціями;

- прагнення окремих держав досягти переваг у військово-технічній сфері, створити можливості для виробництва ядерної зброї;

- збереження ролі воєнної сили як засобу вирішення проблемних питань воєно-політичних відносин;

- посилення небезпеки неконтрольованого розповсюдження ядерної зброї, її носіїв, матеріалів для їх виробництва, технологій подвійного призначення;

- поширення тероризму (у тому числі кібертероризму), піратства, організованої злочинності, нелегальної міграції, незаконної торгівлі зброєю та наркотиками, торгівлі людьми;

- прискорення розвитку інформаційних технологій, збільшення спроможності держав щодо проведення інформаційних та інформаційно-психологічних операцій, посилення чутливості суспільства до загибелі мирного населення та втрат особового складу військових формувань у воєнних конфліктах;

глобальні кліматичні зміни, зменшення запасів природних ресурсів, зростання дефіциту питної води, продуктів харчування і посилення міграційних процесів у світі.

Аналізуючи зазначенні тенденції і, зокрема, тенденцію, що пов'язана із загостренням боротьби за природні ресурси, використання енергетичного чинника для досягнення політичних цілей, потрібно зазначити, що, зважаючи на обмеженість природних ресурсів, суперництво за контроль над ними набуватиме з кожним роком дедалі більших масштабів, що за певних обставин може призвести до виникнення воєнних конфліктів. Так, відкриття потужних джерел нафти і газу в Закавказзі та Центральній Азії може перетворити ці регіони на потенційно небезпечні зони можливої конфронтації не лише між світовими економічними та політичними центрами, а й між самими суміжними країнами. Поряд із цим зростають суперечки між тими чи іншими країнами щодо маршрутів транспортування самих енергоносіїв.

Досліджуючи проблеми, що пов'язані з розробкою, формуванням та реалізацією оборонної політики України, варто звернути увагу і на внутрішні умови (чинників), які суттєво обмежують її спроможності щодо захисту її національних інтересів. До таких чинників (умов) слід віднести:

- розбалансованість і незавершеність системних реформ, у тому числі у сфері безпеки і оборони;

- складне економічне становище, високий рівень бідності населення, безробіття;

- корупція, високий рівень злочинності, у тому числі організованої;

- зниження обороноздатності держави, босздатності Збройних Сил України та інших військових формувань.

Зазначені нами тенденції розвитку воєнно-політичної обстановки у світі та внутрішні умови України можуть суттєво впливати на вирішення проблемних питань воєнно-політичних відносин, до найбільш актуальних з яких слід віднести:

- наявність неврегульованих воєнно-політичних конфліктів та можливість виникнення нових збройних конфліктів у регіоні;

- незавершеність договірно-правового оформлення державного кордону України, внаслідок чого зберігається ймовірність висунення територіальних претензій до України та виникнення суперечок між державами;

- прояви сепаратизму, що спричинені незадоволенням культурних потреб національних меншин, низьким рівнем життя населення та особливостями національно-етнічної політики суміжних з Україною держав;

- втручання у внутрішні справи України з боку інших держав з метою загострення соціально-політичних, міжконфесійних та міжетнічних відносин, створення непередбачених законом воєнізованих або збройних формувань;

- посилення конкуренції за доступ до сировинних ресурсів та за контроль над маршрутами їх доставки на ринки споживання, використання економічних конкурентних переваг для досягнення політичних цілей [4].

Важливим внеском у формування нової оборонної політики української держави слід вважати прийняття Верховного Радою України низки законів,

зокрема: «Про основи національної безпеки України», «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави», «Про боротьбу з тероризмом», «Про Збройні Сили України», «Про оборону України», «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики», а також Указ Президента України від 08 червня 2012 р. «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України» від 08 червня 2012 р. «Про нову редакцію Воєнної доктрини України».

Ці законодавчі акти спрямовані на створення належної сучасної правової бази з метою перетворення Збройних Сил України на новітню, мобільну, озброєну сучасною технікою армію, не обтяжливу для суспільства і яка спроможна захистити суверенітет, її національні інтереси, територіальну цілісність від будь-яких зовнішніх загроз.

Потрібно зазначити, що з проголошенням 24 серпня 1991 р. незалежності Україна прагнула розвивати з Російською Федерацією добросусідські відносини та розглядала її як стратегічного партнера і аж ніяк у якості потенційного ворога. Проте розв'язана Росією збройна агресія проти суверенітету та територіальної цілісності України поставила на порядок денний необхідність принципової переоцінки основних положень і пріоритетів Воєнної доктрини України, Законів України «Про основи національної безпеки України» та «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики». На нашу думку, ці законодавчі акти повинні затвердити положення, згідно з якими Росія визнається стратегічним цивілізаційним і екзистенційним (непізнаним) ворогом України, який, прикриваючись міфом про братню спорідненість росіян і українців, на практиці налаштований на ведення тотальної війни проти українців, їх державності, мови, культури і традицій.

Також слід зазначити, що із тексту цих документів необхідно вилучити положення про позаблоковий та нейтральний статус України та закріпити курс України на її повноправне членство в ЄС та НАТО.

Отже, практика засвідчує, що при трансформації української оборонної політики у якісно новий стан, що повинен відповідати викликам та загрозам ХХІ ст., констатуємо, що при формуванні стратегії програмних дій українська влада повинна вжити рішучих дій, спрямованих на системне відродження та реформування Збройних Сил України, всього сектору національної безпеки держави та його належне та постійне фінансування. Для зміцнення і реформування ЗС України, а також системи забезпечення національної безпеки відповідно до сучасних викликів та загроз необхідно вести мову не тільки про переорієнтацію воєнної доктрини, оборонної стратегії та стратегії розвитку системи забезпечення національної безпеки, а й про надання Україні консультативної, технічної та матеріальної допомоги державами, які є гарантами України відповідно до укладених вимог Будапештського меморандуму, а також іншими державами НАТО та ЄС.

Список використаних джерел

1. *Україна. Закони. Конституція України* : текст відповідає офіц. – К. : Нац. книжковий проект, 2011. – 48 с.

2. Василенко В. Збройна агресія Росії проти України: геополітичний та національний виміри / В. Василенко // Юридичний вісник України. – 2014. – № 42 (1007). – 18–24 жовтня.

3. Оборонна політика України : матеріали Міжнар. конф. 19 вересня 2003 р., Київ / Національний ін-т проблем міжнародної безпеки, Женевський центр демократичного контролю над Збройними Силами. – К. : НІПМБ, DCAF.

4. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України» від 08 червня 2012 р. «Про нову редакцію Военної доктрини України»

Антонов В. О. Збройні Сили України як найважливіший гарант забезпечення національної безпеки Української держави

У статті зазначається, що первинну роль у забезпеченні національної безпеки Української держави мають відігравати Збройні Сили України. Практика сьогодення засвідчує, що при трансформації української оборонної політики у якісно новий стан, що повинен відповідати викликам та загрозам ХХІ століття, ми констатуємо, що при формуванні Стратегії програмних дій українська влада повинна вжити рішучих дій, спрямованих на системне відродження та реформування Збройних Сил України, всього сектору національної безпеки української держави та його належне та постійне фінансування. Значна увага приділяється цій проблематиці у зв'язку із збройною агресією Росії проти України

Ключові слова: Збройні Сили, роль, держава, збройна агресія, гарант, національна безпека, оборонна політика, українська влада, стан, виклики, загрози, дії, стратегія, реформування.

Антонов В. А. Вооруженные Силы Украины как наиважнейший гарант обеспечения национальной безопасности Украинского государства

В статье указывается, что первоочередную роль в обеспечении национальной безопасности Украинского государства должны принадлежать его Вооруженным Силам. Значительное внимание уделяется этой проблематике в связи с вооруженной агрессией России против Украины. Существующая практика свидетельствует, что при трансформации украинской оборонной политики в качественно новое состояние, которое должно отвечать вызовам и угрозам ХХІ столетия, мы констатируем, что при формировании Стратегии программных действий, украинская власть должна применить решительные действия, направленные на системное возрождение и реформирование Вооруженных Сил Украины, всего сектора национальной безопасности украинского государства и его надлежащее и постоянное финансирование. Значительное внимание уделяется этой проблематике в связи с вооруженной агрессией России против Украины.

Ключевые слова: Вооруженные Силы, роль, государство, вооруженная агрессия, гарант, национальная безопасность, оборонная политика, украинская власть, состояние, вызовы, угрозы, действия, стратегия, реформирование.

Antonov V. A.

The article states that the primary role in ensuring of the national security of the Ukrainian state should play the Armed Forces of Ukraine. Ukraine, based on the need to ensure their own safety and defense, aware of its responsibility in the maintenance of international stability as a sovereign, independent, democratic, social, legal state has an Armed Forces of Ukraine with a required level of combat readiness and combat effectiveness. According to Art. 1 of the Law of Ukraine «About the Armed Forces of Ukraine» Ukraine's Armed Forces is a military formation, which according to the Constitution of Ukraine defends its sovereignty, integrity and territorial inviolability. Practice today shows that the transformation of Ukrainian defense

policy to a new state, which should meet the threats and challenges of the XXI century, we note that the formation of the Strategy Action program Ukrainian authorities must take decisive action to reform the system recovery and the Armed Forces of Ukraine, the whole national security sector of Ukrainian state and its proper and permanent financing. Much attention is paid to this issue in connection with the armed aggression of Russia against Ukraine. Much attention is paid to this issue in connection with the armed aggression of Russia against Ukraine. Practice today shows that the transformation of Ukrainian defense policy to a new state, which should meet the threats and challenges of the XXI century, we note that the formation of the Strategy Action program Ukrainian authorities must take decisive action to reform the system recovery and the Armed Forces of Ukraine, the whole national security sector of Ukrainian state and its proper and permanent financing.

Key words: Armed Forces, the role of the state, armed aggression, guarantor, national security, defense policy, the Ukrainian government, state, challenges, threats, action, strategy, reform.

УДК 342.086

Н. М. БАТАНОВА,

кандидат юридичних наук

ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ ІНСТИТУТУ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Інститут конституційно-правової відповідальності, як і інші інститути конституційного права, має свою історію виникнення і розвитку. Він пройшов тривалий шлях становлення і формувався під впливом різноманітних чинників, що зумовлює необхідність дослідження його юридичної природи з використанням історичного методу наукового дослідження. Адже ретроспективне наукове пізнання, яке спрямоване вглиб історії, озброює дослідника неперевершеною зброєю і виводить його на необхідну висоту дослідження перспектив розвитку конституційних інститутів.

Перші зародки конституційно-правової відповідальності знаходимо ще у Київській Русі за часів діяльності віче (X–XI ст.). У цей період єдиним джерелом правових норм було звичаєве право. Законотворча діяльність органів державної влади була незначною і дуже обмеженою перевагою звичаєвого права. Документами, які мали здебільшого форму писаного закону і вважалися найдавнішими, були княжі договори (міжнародні, договори князів між собою і договори князів з народом). На думку А. Слюсаренка і М. Томенка, тогочасне віче правомірно розглядати як орган прямого народовладдя, який функціонував у вигляді зборів громадян міста, землі (князівства) і який розглядав та виносив ухвали у справах, що стосувалися цілого князівства чи землі. Такі вічеві зібрання були нерегулярними і не мали чіткого статусу. Однак у ряді випадків на вічах обиралися князі та укладалися договори з ними (так званий ряд), які й були зародком української конституції [28, с. 5–6].

Як зазначає О. Малиновський, найважливіша функція вічового зібрання торкається стосунків між народом і князем. Народ на віче обирав князя, скла-